

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO
ARHIV REPUBLIKE SLOVENIJE
Zvezdarska 1, 1127 Ljubljana

**Vabimo vas na redno mesečno predavanje
z naslovom**

Velike demonstracije ob obisku razmejitvene komisije v Prekmurju: odraz pristnih nacionalnih stremljenj ali nasledek materialne stiske podeželskega prebivalstva?

Predavanje bo v torek, **28. marca 2023 ob 13. uri**
v prvem nadstropju Arhiva RS na Zvezdarski 1 v Ljubljani.

Predaval bo **dr. Jernej Kosi**.

O vsebini:

Avgusta 1919 je jugoslovanska vojska okupirala prostor današnjega Prekmurja, slabo leto kasneje pa je bila pokrajina tudi formalno priključena h Kraljevini Slovencev, Hrvatov in Srbov. Četudi je bilo s podpisom Trianonske mirovne pogodbe 4. junija 1920 Prekmurje dodeljeno "Jugoslaviji", pa je bilo treba potek nove meddržavne meje še določiti in opremiti z mejnimi kamni. V Parizu je bila zato naloga dokončne razdelitve nekdanjih ogrskih županij Zala in Vas na madžarski in jugoslovanski del dodeljena posebni mednarodni razmejitveni komisiji. Njeni delegati so se pri polaganju mejnih kamnov ozirali na določila trianonske pogodbe, imeli pa so tudi mandat, da potek meje prilagodijo, če bi pri svojem delu naleteli na etnografske, gospodarske ali kakšne druge utemeljene razloge. Z drugimi besedami: razmejitvena komisija je navkljub precej jasnim določilom mirovne pogodbe glede poteka meje pridobila določeno avtonomijo pri odločanju o dejanski razmejitvi, pri čemer tudi sami člani niso bili povsem soglasni, do kod sega tovrstna avtonomija. S tem pa se je vzpostavilo območje interpretativne nedorečenosti, ki ga je spretno izkoristila madžarska država, ki si je v mesecih po podpisu mirovne pogodbe zelo aktivno prizadevala s propagandnim delom mobilizirati prekmursko prebivalstvo, da bi odločno zahtevalo bodisi vrnitev Prekmurja pod madžarsko oblast bodisi izvedbo plebiscita.

Ko je postalo jasno, da bo razmejitvena komisija pripotovala v Prekmurje, da bi si ustvarila jasno predstavo o razmerah v pokrajini in še zlasti v posameznih obmejnih občinah, so madžarski propagandisti s pomočjo lokalne mreže sodelavcev med slovensko in madžarsko govorečim ter dvojezičnim prebivalstvom Prekmurja razširili novico, da bo razmejitvena komisija odločala o pripadnosti celotnega Prekmurja. Lokalno prebivalstvo so zagovorniki revizionističnih madžarskih ozemeljskih teženj pozvali, naj ob prihodu delegatov javno izrazi želje in pričakovanja po vrnitvi svojih vasi pod okrilje Madžarske. In res, ko se je kolona avtomobilov z delegati razmejitvene komisije 19. septembra 1921 ustavila pred hotelom Dobray na osrednjem murskosoboškem trgu, jih je tam pozdravila promadžarska lokalna elita, sočasno pa je iz bližnjih in daljnih vasi v mesto pridrla podeželsko prebivalstvo, ki je mahajoč

z madžarskimi zastavami obkrožilo delegacijo in ob tem na ves glas kričalo "Eljen Magyarország". V nadaljevanju so se podobni prizori zvrstili tudi v vaseh ob meji na Goričkem.

Namen predavanja je opisati okoliščine in analizirati vzroke za izbruh javnih demonstracij, ki se jih je množično udeležilo tudi slovensko govoreče podeželsko prebivalstvo Prekmurja. Pri tem bom opozoril, da nacionalistična ikonografija in retorika, ki sta na diskurzivni ravni dajali ton demonstracijam, le v manjši meri pojasnjujeta razloge za množično udeležbo kmečkega prebivalstva na demonstracijah. Iz dokumentacije, ki se je nakopičila v teku obsežne preiskave jugoslovanske žandarmerije in državnega tožilstva, namreč izhaja, da je prekmursko podeželsko prebivalstvo na demonstracijah z nacionalističnim besednjakom v veliki meri artikuliralo svoje nezadovoljstvo s socialnimi in gospodarskimi razmerami, ki so vladale v Jugoslaviji v letih po domnevni osvoboditvi prekmurskih Slovencev izpod tisočletnega madžarskega jarma. Mahanje z madžarskimi zastavami in vzklikanje promadžarskih gesel je artikuliralo težnje podeželskega prebivalstva po ohranitvi tradicionalnih virov preživetja in izboljšanju katastrofalnih poveljnih socialnih razmer.

O predavatelju:

Doc. dr. Jernej Kosi je znanstveni sodelavec na Oddelku za zgodovino Univerze v Ljubljani. Posveča se novejši in sodobni zgodovini, raziskovalno pa se je doslej osredotočal na zgodovino nacionalizma in slovenskega nacionalnega gibanja, na usode slovenskih begunk in beguncev v času prve svetovne vojne ter na t.i. procese postimperialnih tranzicij. V preteklosti je vodil temeljni projekt ARRS in kot podoktorski raziskovalec deloval na univerzah v Gradcu in na Dunaju ter na Inštitutu za politično zgodovino v Budimpešti (ERC projekt Nepostrans – Negotiating postimperial transition).

Vljudno vabljeni!